

Jaarrekening 2022

Stichting Alde Fryske Tsjerken

1. Verslag van het bestuur	3
Doelstelling.....	3
Activiteiten	3
Vermogensopbouw	3
Exploitatiesaldo / Resultaatverdeling	4
Baten	4
Lasten	5
Saldo financiële baten en lasten	5
Overige belangrijke ontwikkelingen na 31-12-2022	5
2. Balans per 31 december 2022.....	6
3. Staat van baten en lasten.....	7
4. Grondslagen voor opstelling van de jaarrekening	8
5. Toelichting op de balans per 31-12-2022.....	11
Activa.....	11
Passiva.....	13
Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	17
6. Toelichting op de staat van baten en lasten 2021	18
Baten	18
Lasten	20
Financiële baten en lasten	26
Overige gegevens	27
Verklaring van de accountant	28
Bijlage 1	29

1. VERSLAG VAN HET BESTUUR

DOELSTELLING

In de statuten van de stichting Alde Fryske Tsjerken is de doelstelling van de stichting in artikel 2 als volgt vastgelegd:

- 1 De stichting heeft ten doel het herstel en de instandhouding van uit historisch oogpunt belangwekkende kerkgebouwen met aan- en toebehoren in de provincie Fryslân en het wekken van publieke belangstelling voor dergelijke gebouwen, en voorts al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin.
- 2 De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door:
 - a. Het verwerven, bewaren, herstellen, restaureren en beheren van de in lid 1 bedoelde kerkgebouwen met aan- en toebehoren;
 - b. Het gebruiken of doen gebruiken van de bedoelde gebouwen met aan- en toebehoren op passende wijze;
 - c. Het geven van adviezen en verstrekken van inlichtingen betreffende beheer, herstel en instandhouding van de in lid 1 bedoelde gebouwen met aan- en toebehoren;
 - d. Het maken van propaganda en het doen verschijnen van geschriften en boekwerken betreffende gebouwen als in lid 1 bedoeld;
 - e. Andere wettige middelen.

ACTIVITEITEN

Het onderhoud van de kerken is uitgevoerd conform plannen. Vijf projecten, waarvan twee voor regulier onderhoud en drie restauraties konden worden afgerond. De totale onderhoudskosten bedroegen € 772.486,-.

De restauratie van de kerk van Augsbuurt en Ferwoude is afgerond, evenals de restauratie van het orgel in Baaium.

Voor één nieuw project voor het onderhoud van 27 kerken met een omvang van € 1.293.380 is een aanvraag voor € 775.970 aan subsidie door het Rijk toegekend.

Na de coronatijd moesten in de loop van 2022 de plaatselijke commissies (PC's) de draad weer zien op te pakken. Dat is veel commissies goed gelukt. De opbrengsten van hun activiteiten ad € 215.827 zijn 77% hoger dan het voorgaande jaar. De exploitatiekosten van de kerken zijn lager dan verwacht na aankondiging van de gestegen energieprijzen, doordat de vrijwilligers het nieuwe energie-regiem voortvarend hebben opgepakt. Daarnaast waren er meevallers in de verzekeringskosten.

In het jaar 2022 zijn geen kerken overgenomen.

VERMOGENSOPBOUW

SAFT probeert op verschillende manieren vermogensopbouw te bewerkstelligen ten behoeve van de instandhouding en het gebruik van de kerken. De werkzaamheden van de stichting, zowel de apparaatskosten als ook het onderhoud, zijn slechts beperkt subsidiabel. Dit is de reden waarom deze vermogensopbouw essentieel is om aan de doelstelling op de middellange en lange termijn te kunnen voldoen. De doelstelling hierbij

is dat de kerken sober en doelmatig worden onderhouden en waarin tegelijkertijd wel de noodzakelijke voorzieningen aanwezig zijn om activiteiten in de kerken te kunnen laten plaatsvinden. In principe wordt gewerkt met een horizon van 'oneindig', in de praktijk is veertig jaar vaak het uitgangspunt. Deze termijn is echter in de beginjaren niet gehanteerd. De eerste 38 kerken van SAFT zijn overgenomen nagenoeg zonder meegeefsommen. Toentertijd was onderhoud volledig subsidiabel zodat de noodzaak hiertoe niet bestond. Dit heeft tot gevolg dat de stichting ondanks haar groeiende vermogen, zeker nog niet de genoemde minimaal gewenste horizon van 40 jaar kan invullen in de volle breedte van haar bezit. De stichting zal dan ook de komende jaren haar vermogen verder moeten laten groeien.

De vermogensopbouw komt op de volgende wijze tot stand:

- Bij overname van kerken wordt een meegeefsom gevraagd. De richting voor de hoogte van de meegeefsom wordt bepaald op de eerder genoemde 40 jaar. Hierin worden posten voor achterstallig onderhoud, onderhoudslasten, apparaatskosten en exploitatielasten meegenomen. Afhankelijk van de specifieke omstandigheden van een kerkelijke gemeente wordt aan beide kanten gezocht op welke wijze dit het beste ingevuld kan worden. De toegevoegde waarde van de kerk aan het bezit van SAFT, de andere voorzieningen in het dorp, de aanwezigheid van een plaatselijke commissie en ook de activiteiten die in de kerk gehouden kunnen worden, zijn echter medebepalend.
- Het vermogen van SAFT wordt belegd, zodat hier een stabiel rendement uit ontvangen kan worden op de lange termijn. SAFT heeft er inmiddels voor gekozen om alleen nog duurzame derivaten aan te trekken (ESG-keurmerk). Dit gezien de maatschappelijke doelstelling van SAFT om duurzaam behoud en gebruik van kerken als cultureel erfgoed te bewerkstelligen. Daarnaast belegt SAFT in grond, die weer verpacht wordt. Deze grond kan verkregen worden als onderdeel van een meegeefsom, maar kan ook aangekocht worden.
Gelet op de grondslagen voor opstelling van de jaarrekening (zie pagina 8) is de verdeling van belegd vermogen in een risicomijdend deel en een risicodragend deel ultimo 2022 resp. 81% en 19% (bestuursbeleid is gericht op resp. 67% en 33%).
- SAFT is tevens voor haar vermogensopbouw afhankelijk van legaten, nalatenschappen, donaties en fondsen. Tot onze vreugde zijn de activiteiten van de stichting regelmatig reden om dergelijke giften aan de stichting te schenken. Door de ontvangst van deze middelen kan verder gewerkt worden aan de noodzakelijk opbouw van het vermogen. Zo wordt het ook op termijn mogelijk om de leefbaarheid van het platteland van Fryslân te versterken en onze monumentale kerken te behouden.

EXPLOITATIESALDO / RESULTAATVERDELING

Het exploitatiesaldo over het boekjaar 2022 is uitgekomen op een bedrag van € 33.054.

Het resultaat is als volgt verdeeld:

- a) de continuïteitsreserve daalt met € 195.509
- b) de bestemmingsreserves dalen met € 14.033
- c) de bestemmingsfondsen stijgen met € 242.596

BATEN

De totale baten ad € 2.274.345 zijn mede beïnvloed door incidentele baten. Voor nalatenschappen en legaten is een bedrag € 588.826 ingeboekt.

Voor de dekking voor onderhoud en restauraties is als bate verwerkt een bedrag van € 774.536. De provincie Fryslân droeg een boekjaarsubsidie bij van € 286.596.

LASTEN

De totale lasten ten bedrage van € 2.102.059 zijn als volgt inzichtelijk te maken:

- Besteed aan de doelstellingen € 1299.305 waarbinnen de stichting een bedrag heeft verantwoord van € 774.536 als onderhouds- en restauratiekosten voor de kerken. Voor de exploitatie van de kerken is een bedrag uitgegeven van € 217.535. Daarnaast is een bedrag van € 307.234 besteed voor dekking van tekorten op nieuwe door het bestuur goedgekeurde onderhouds- en restauratieprojecten.
- Werving van baten € 130.166.
- Beheer en administratie € 672.558; dit niveau komt circa € 79.000 hoger uit dan de realisatie 2021.

SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

Het negatieve saldo van € 138.729 is samengesteld uit verschillende onderdelen. Hier worden genoemd het negatieve koersresultaat op beleggingen van € 400.599 en het positieve resultaat van € 200.566 vanwege de waardevermeerdering van het grondbezit.

OVERIGE BELANGRIJKE ONTWIKKELINGEN NA 31-12-2022

Zoals bij iedere jaarovergang het geval is, vinden er gesprekken met 'kerken' plaats over overname. Zo ook nu. Nog niet bekend is wat de einduitkomsten zullen zijn, maar dat die in geval van overname impact op de organisatie zowel organisatorisch als financieel zullen hebben, is evident.

In 2023 treden twee leden van het bestuur terug: één van het Algemeen Bestuur, één van het Dagelijks Bestuur. Het bestuur hoopt in 2023 in de vacature van voorzitter van het bestuur te voorzien, zodat de huidige voorzitter kan terugtreden.

Per 1 mei 2023 is de functie van directeur vacant. Het bestuur tracht nog in 2023 deze vacature te vervullen.

Sinds 2021 denkt het bestuur van de stichting na over een revisie van de statuten, met name met het doel om de bestuursstructuur te actualiseren. De implementatie kan als de tijd en situatie daarvoor rijp zijn. Dit is mede afhankelijk van de invulling van de vacatures met kandidaten met het gewenste profiel.

2. BALANS PER 31 DECEMBER 2022

Balans per 31 december 2022

(bedragen x €)

	31-12-2022	31-12-2021
Activa		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	3.514.105	3.301.300
Financiële vaste activa	2.092.805	2.332.464
Totaal vaste activa	5.606.911	5.633.764
Vlottende activa		
Voorraden	1	1
Vorderingen en overlopende activa	539.460	570.637
Liquide middelen	6.108.038	5.899.355
Totaal vlottende activa	6.647.498	6.469.993
Totaal activa	12.254.409	12.103.757
Passiva		
Eigen vermogen		
Continuïteitsreserve	281.955	477.463
Bestemmingreserves	5.383.009	5.397.043
Bestemmingsfondsen	4.739.855	4.497.259
Totaal eigen vermogen	10.404.819	10.371.765
Langlopende schulden	64.600	129.200
Lopende onderhoudsprojecten	1.409.333	1.358.050
Kortlopende schulden en overlopende passiva	375.656	244.741
Totaal passiva	12.254.409	12.103.757

3. STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Staat van baten en lasten 2022

(bedragen x €)

	2022	2021
Baten:		
Baten uit eigen fondsenwerving	937.380	1.513.305
Baten voor lopende onderhoudsprojecten		
<i>Subsidie Rijksdienst Cultureel Erfgoed</i>	259.899	151.864
<i>Subsidie Provincie Fryslân</i>	121.395	65.965
<i>Cultuurfondsen etc.</i>	87.517	98.729
<i>Eigen bijdrage</i>	305.725	195.152
	774.536	511.710
Subsidie provincie Fryslân - basisorganisatie	286.596	282.500
Inkomsten uit eigen bezit	231.823	135.838
Overige baten	44.010	33.875
Som van de baten	2.274.345	2.477.227
Lasten:		
Besteed aan doelstellingen	1.299.305	921.906
Werving baten	130.166	101.679
Beheer en administratie		
<i>Personeelskosten</i>	493.068	415.146
<i>Huisvestingskosten</i>	36.794	33.938
<i>Afschrijvingskosten</i>	6.966	13.335
<i>Bestuurskosten</i>	13.446	19.016
<i>Adviseurskosten</i>	37.892	65.393
<i>Overige kosten</i>	84.392	46.902
	672.558	593.729
Som van de lasten	2.102.029	1.617.314
Saldo voor financiële baten en lasten:	172.316	859.913
saldo financiële baten en lasten	-139.263	133.395
Saldo van baten en lasten	33.054	993.308
Bestemming saldo van baten en lasten:		
toevoeging + / onttrekking -		
<i>Continuïteitsreserve</i>	-195.509	4.071
<i>Bestemmingsreserves</i>	-14.033	503.872
<i>Bestemmingsfondsen</i>	242.596	485.365
	33.054	993.308

4. GRONDSLAGEN VOOR OPSTELLING VAN DE JAARREKENING

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld volgens de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 640 (Organisaties zonder winststreven). De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Begrotingscijfers worden niet vermeld aangezien de stichting de begroting niet als taakstellend instrument gebruikt.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden met uitzondering van grond en de kerkgebouwen gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeveranderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Afschrijving vindt plaats vanaf het moment van ingebruikneming.

De kerken worden gewaardeerd tegen de koopsom, zijnde 1 euro per kerk.

Grond, veelal verkregen in het kader van een overname van een kerk, wordt conform de jaarverslaggevingsrichtlijnen gewaardeerd tegen de actuele waarde¹. Deze actuele waarde wordt benaderd via de actuele inkoopprijs voor grond door middel van toepassing van de regels voor *de waardering van verpachte gronden in box 3* zoals deze door de Belastingdienst worden gehanteerd. In deze waardering wordt rekening gehouden met de verpachte staat, zowel eindig als niet-eindig.

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen reële waarde. Waardeveranderingen worden in de staat van baten en lasten verwerkt via het saldo van financiële baten en lasten.

Gelet op de langjarige doelstellingen van de Stichting is het beleggingsbeleid overwegend behoudend. De aan de Stichting toevertrouwde middelen worden in hoofdzaak risicomijdend belegd (2/3 deel van vermogenspositie); dit kan in de vorm van obligaties, beleggingen in obligatie-index-fondsen, bank- en spaarsaldi of deposito's en grond. Het resterende 1/3 deel kan risicodragend worden belegd met de volgende restrictie: de beleggingen dienen bij voorkeur te bestaan uit zgn. wereld-indexfondsen (in principe belegd in € en zo mogelijk ex-UK), dit om valutarisico's te vermijden. Extra aandacht dient er te zijn bij beleggingen in derivaten; hierbij zijn van toepassing de kwalificaties voor verantwoord beleggen ten aanzien van milieu, maatschappij en goed bestuur ofwel het gaat dan om zgn. ESG-fondsen (Environmental, Social en Governance). Dergelijke fondsen zijn inmiddels beschikbaar en passen qua doelstelling bij de maatschappelijke doelstelling van SAFT om duurzaam behoud en gebruik van kerken te bewerkstelligen.

Lopende onderhoudsprojecten (LOP's)

LOP's worden in de boekhouding verwerkt vanaf het moment dat het zicht op uitvoering ervan ontstaat (het uitvoeringsvoornemen c.q. de uitvoeringsverplichting). Basis is de zo nauwkeurig mogelijk opgestelde projectbegroting, die in de balans wordt opgenomen:

¹ De actuele waarde is een andere dan de verkrijgingswaarde van de grond in het verleden; de verkrijging is veelal onderdeel geweest van de meegeefsom van de kerk voor onderhoud e.d.

- *Debet* als projectfinanciering, veelal direct opgesplitst in de financieringstoezeggingen van participerende partijen (b.v. overheden, fondsen, de eigen bijdrage van de Stichting etc.). De eigen bijdrage van de Stichting wordt in het eerste boekjaar van het LOP volledig in de exploitatie verwerkt, en wordt daarmee als last voor het eerste boekjaar / projectjaar beschouwd; deze last wordt ten laste van het eigen vermogen gebracht via de exploitatierekening en daarmee dus via de resultaatverwerking.
- *Credit* als LOP-begroting, zijnde de maximale hoogte van de uit te voeren werkzaamheden. Op basis van de in het boekjaar aan de LOP's bestede kosten wordt een overeenkomstig bedrag als bate onttrokken aan deze balanspost (die daarmee in feite het karakter heeft van een voorziening) en in de exploitatie verantwoord.

Waardering op de balans vindt plaats op basis van nog uit voeren werkzaamheden onder aftrek van de nog te ontvangen subsidies en andere bijdragen op basis van de toezeggingen. Met deze saldering wordt voorkomen dat de balans een te overtrokken positie weergeeft van de LOP's.

Afhankelijk van de aard van het saldo van LOP's wordt deze post opgenomen aan de actiefzijde dan wel de passiefzijde van de balans.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde, onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Eigen vermogen - algemeen

Het eigen vermogen is opgebouwd uit drie onderdelen. De continuïteitsreserve, de bestemmingsreserves en de bestemmingsfondsen.

– continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve dient ter dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de Stichting bij een eventuele beëindiging van activiteiten gedurende een bepaalde periode aan haar verplichtingen kan blijven voldoen. Overigens is een dergelijke beëindiging van activiteiten niet voorzien noch verwacht; de stichting werkt vanuit een continuïteit-doelstelling. Het doel is een reservering aan te houden van maximaal 1,5 keer de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. De kosten van de werkorganisatie werden voor 2022 berekend op afgerond € 630.000. De bedoelde reserve bedroeg ultimo 2022 € 281.995.

– bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn gebaseerd op expliciete bestuursbesluiten; de gelden zijn bestemd voor helder omschreven doelen. Het besteden van deze gelden wordt geregeld via separate besluitvorming door het bestuur.

– bestemmingsfondsen

Bestemmingsfondsen betreffen door derden verstrekte middelen waarvan door de verstrekker de bestemming is aangegeven.

Baten en lasten

Baten en lasten worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Voor giften en nalatenschappen betekent dit dat ze in aanmerking worden genomen in het jaar waarin ze worden ontvangen, of als de aard en omvang voldoende duidelijk is.

Baten waarvoor een bijzondere bestemming is aangewezen of met deze voorwaarde zijn verkregen, worden afzonderlijk vermeld in de toelichting op de staat van baten en lasten, onder vermelding van de aard van de bestemming.

Verplichtingen, verliezen op LOP's en andere mogelijke lasten die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

De begrotingscijfers zijn niet vermeld in de jaarrekening omdat deze op dit aggregatieniveau niet als belangrijk stuurmiddel worden gebruikt voor de beheersing van de activiteiten.

5. TOELICHTING OP DE BALANS PER 31-12-2022

ACTIVA

Materiële vaste activa

(bedragen x €)

	Kerken	Overige gebouwen	Grond	Overige bedrijfsmiddelen	Totaal
<i>Stand per 31-12-2021</i>					
Aanschafwaarde	56	85.516	3.226.739	85.118	3.397.430
cumulatieve afschrijvingen	0	-19.935	0	-76.195	-96.130
boekwaarde 31-12-2021	56	65.581	3.226.739	8.924	3.301.300
<i>Mutaties aanschafwaarde 2022</i>					
Investerings / verkrijgingen	0	0	0	19.206	19.206
Herwaardering via staat van baten en lasten	0	0	200.566	0	200.566
Desinvesteringen / buiten gebruik	0	0	0	-4.217	-4.217
	0	0	200.566	14.989	215.555
<i>Mutaties afschrijvingen 2022</i>					
Afschrijvingen	0	2.848	0	4.118	6.966
Desinvesteringen / buiten gebruik	0	0	0	-4.217	-4.217
	0	2.848	0	-99	2.749
<i>Stand per 31-12-2022</i>					
Aanschafwaarde	56	85.516	3.427.305	100.107	3.612.985
cumulatieve afschrijvingen	0	-22.783	0	-76.096	-98.879
boekwaarde 31-12-2022	56	62.733	3.427.305	24.011	3.514.105
afschrijvingspercentages	0,00	3,33	0,00	10/20/25	

In 2022 zijn geen nieuwe kerken verworven. Een complete lijst van alle objecten in eigendom is als Bijlage 1 op pagina 29. In dat overzicht is ook aangegeven wat de *staat van onderhoud* is.

In overige gebouwen is sinds 2015 opgenomen het nevengebouw 'De Voorhof' te Huizum, nabij de kerk gelegen.

Op basis van 'de waardering van verpachte gronden in box 3' (publicatie belastingdienst, belastingjaar 2022) is de grond € 200.566,- hoger gewaardeerd. De bate ontstaat door een hogere ha-prijs ten opzichte van het voorgaande jaar.

Onder de overige bedrijfsmiddelen ad € 19.205,- zijn de laptops en mobiele telefoons voor de medewerkers opgenomen, die efficiënt thuis en mobiel werken mogelijk maken. Tablets ad € 4.217,- zijn buiten gebruik gesteld en in dit jaar regulier geheel afgeschreven.

In aansluiting op *Grondslagen voor opstelling van de jaarrekening* (zie pagina 8) hebben zich binnen de categorieën de volgende mutaties voorgedaan:

Financiële vaste activa

(bedragen x €)

	Boek- waarde 31-12-2021	Mutaties 2022	Boek- waarde 31-12-2022
Beleggingen	2.316.000	-223.195	2.092.805
Leningen	16.465	-16.465	0
Totaal	2.332.465	-239.660	2.092.805

Financiële vaste activa

(bedragen x €)

Beleggingen

	Boek- waarde 31-12-2021	Toevoe- gingen 2022	Ont- trekkingen 2022	Waarde- mutaties 2022	Boek- waarde 31-12-2022
Participaties Zeewind	136.705	0	0	-4.308	132.396
Aandelen via indexfondsen	1.636.886	399.577	-521.309	-238.554	1.276.601
Obligaties via indexfondsen	542.410	299.137	0	-157.737	683.809
Totaal	2.316.000	698.714	-521.309	-400.599	2.092.805

In 2022 is de portefeuille uitgebreid met risicomijdende aandelen en obligaties in ESG duurzame indexfondsen. Alle aandelen van Vanguard zijn in 2022 verkocht. Bij verkoop van de Vanguard-aandelen is een koersverlies van € 37.701 ontstaan ten opzichte van de boekwaarde ultimo 2021. Op de aandelen en obligaties die op 31-12-22 nog in portefeuille waren is een koersverlies van € 358.590,- gerealiseerd.

Op de participaties Zeewind is een verlies van € 4.308,- ontstaan. Meewind heeft laten weten dat per 1 april 2023 de intrinsieke waarde van de Bestaande Parken omlaag gaat (ca. -14%) en die van de Nieuwe Parken omhoog gaat (ca. +17%). De rendementsverwachtingen voor beide fondsen blijven positief met gemiddeld 7% tot 7,5%, voor aftrek van fondskosten.

Het onderdeel *leningen* betreft een onderhandse lening aan een personeelslid i.v.m. studiefinanciering voor een aan werk gerelateerde studie; de looptijd was 36 maanden. Er werd maandelijks met gelijkblijvende bedragen afgelost en de verschuldigde rente was vastgesteld op 1% per jaar. Door het vertrek van het personeelslid in het voorjaar 2023 is dit een op korte termijn opeisbare vordering geworden.

Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x €)

	31-12-2022	31-12-2021
Omzetbelasting	1.676	-
Depotbedrag PostNL	650	650
Premie pensioenverzekering	3.399	2.636
Nog te ontvangen uit nalatenschappen	503.698	505.000
Vooruitbetaalde bedragen - algemeen	1.840	2.167
Overige vorderingen	28.197	60.185
	<u>539.460</u>	<u>570.637</u>

Liquide middelen

(bedragen x €)

	31-12-2022	31-12-2021
Spaarrekeningen	4.581.700	4.600.239
Rekeningen Courant	1.522.043	1.295.733
Kas	4.295	3.384
	<u>6.108.038</u>	<u>5.899.355</u>

PASSIVA**Eigen Vermogen**

(bedragen x €)

	<i>Stand per</i> 31-12-2021	<i>Resultaat</i> 2022	<i>Stand per</i> 31-12-2022
<i>Continuïteitsreserve</i>	477.463	-195.509	281.955
<i>Bestemmingsreserves</i>	5.397.043	-14.033	5.383.009
<i>Bestemmingsfondsen</i>	4.497.259	242.596	4.739.855
Totaal eigen vermogen	10.371.765	33.054	10.404.820

De *continuïteitsreserve* is in 2022 verlaagd met € 195.509. Voor de hoogte van de continuïteitsreserve wordt de normering van de ANBI als uitgangspunt genomen; deze norm betekent een maximering van deze reserve tot een niveau van ca. 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie (personeel, huisvesting en administratieve kosten); voor 2022 bedroegen deze kosten afgerond € 630.000; een continuïteitsreserve van € 945.000 zou op basis van de ANBI-norm verdedigbaar zijn geweest; daar zit SAFT met € 281.955 onder. Via de resultaatverdeling 2022 is het bedrag verlaagd met € 195.509.

Bestemmingsreserves

(bedragen x €)

	<i>Stand per 31-12-2021</i>	<i>toe- voegingen</i>	<i>ont- trekkingen</i>	<i>Stand per 31-12-2022</i>
1 Instandhouding kerken	4.239.271	-	13.144	4.226.126
2 Spaardoel Plaatselijke Commissies	218.636	73.008	2.183	289.462
3 Projecten met hulp van derden en/of met eigen midd.	282.561	13.553	76.325	219.789
4 Onderhoud Voorhof, Leeuwarden	125.611		8.943	116.668
5 Vermogensrendement	280.964			280.964
6 Koersplan 2021 - 2024	250.000			250.000
Totaal Bestemmingsreserves	5.397.043	86.561	100.594	5.383.009

Ter toelichting per *bestemmingsreserve* het volgende:

1 In de bestemmingsreserve instandhouding kerken is bij bestuursbesluit ultimo 2022 een bedrag bestemd van € 4.226.126 nadat de jaarlijkse mutaties waren verwerkt (onttrekkingen € 13.144).

2 In de bestemmingsreserve spaardoel Plaatselijke Commissies is bij bestuursbesluit ultimo 2022 een bedrag bestemd van € 289.462. Het bedrag is het resultaat van de inspanningen van de lokale beheercommissie teneinde eigen investeringen te kunnen doen ten behoeve van lokale activiteiten.

3 Met het geld uit de bestemmingsreserves projecten met hulp van derden en / of met eigen middelen worden speciale activiteiten gefinancierd. In het jaarverslag komen deze apart aan de orde.

4 In de bestemmingsreserve onderhoud Voorhof, Leeuwarden is bij bestuursbesluit ultimo 2022 een bedrag bestemd van € 116.668. De Voorhof is een nevengebouw van de kerk te Huizum en is geen rijksmonument hetgeen een reden is om geld apart te zetten voor onderhoud.

5 In de bestemmingsreserve voor vermogensrendement als bron van inkomsten blijft, conform bestuursbesluit ultimo 2021, een bedrag bestemd van € 280.964. De vorming van deze bestemmingsreserve is ingegeven door de ontvangen bedragen uit nalatenschappen; deze bedragen zijn bedoeld om over een langere periode te worden besteed. Er is daarom behoefte aan speciale oormerking via het creëren van een *bestemmingsreserve voor vermogensrendement*, juist ten behoeve van toekomstige exploitaties.

6 In de bestemmingsreserve koersplan 2021 - 2024 blijft, conform bestuursbesluit ultimo 2022, een bedrag bestemd van € 250.000. Om de nieuwe uitdagingen in het Koersplan 2021 – 2024 te kunnen ondersteunen heeft het bestuur besloten om deze bestemmingsreserve in te stellen.

Bestemmingsfondsen

(bedragen x €)

	<i>Stand per 31-12-2021</i>	<i>toe- voegingen</i>	<i>ont- trekkingen</i>	<i>Stand per 31-12-2022</i>
1 Instandhouding kerken	4.165.959	322.212	97.564	4.390.607
2 Schalsum - preekstoel	10.000			10.000
3 Wijckel - onderhoud praalgraf Menno van Coehoorn	37.715			37.715
4 Kortezwaag - geen renovatie	5.000	5.000	8.052	1.948
5 Adelijk Erfgoed in Friese Kerken	34.549	20.000		54.549
6 Blessum: activiteiten gemeenschap	25.000			25.000
7 Alg. onderhoudsfonds uit nalatenschap Westerhof	219.036			219.036
8 Klokkestoelen		1.000		1.000
Totaal Bestemmingsfondsen	4.497.259	348.212	105.616	4.739.855

Bij de *bestemmingsfondsen* is de bestemming – kort verwerkt in de titel – expliciet door derden aangegeven; binnen het bedrag van de toevoegingen valt op een gift van € 40.000 bestemd voor de kerk van Buitenpost en de gift van de aflossing van de lening van Weidum van € 64.600, welke ingezet wordt voor de restauratie voor de kerk van Weidum.

Het *J.B. Westerhof Fonds* wordt aangewend voor restauraties en overige instandhoudingskosten van kerken, waarbij een specifiek belang wordt gehecht aan het in goede staat brengen dan wel houden van kerkorgels.

Langlopende schulden

(bedragen x €)

	Weidum	Totaal
Hoofdsom	323.000	323.000
afgelost t/m 2021	129.200	129.200
Restschuld 2021	193.800	193.800
aflossing 2022	64.600	64.600
Restschuld 31-12-2022	129.200	129.200

Balanspresentatie

<i>Langlopend 31-12-2021</i>	129.200	129.200
<i>Langlopend 31-12-2022</i>	64.600	64.600
 <i>Kortlopend 31-12-2021</i>	 64.600	 64.600
<i>Kortlopend 31-12-2022</i>	64.600	64.600

Op de lening 'Weidum' is in 2022 de derde van vijf jaarlijkse termijnen à € 64.600 afgelost.

Lopende onderhoudsprojecten

(bedragen x €)

	<i>saldo</i> 31-12-2022	<i>saldo</i> 31-12-2021
<i>Onderhoudsprojecten</i>	829.089	701.170
<i>Overige projecten</i>	580.244	656.880
<i>Totaal</i>	<u>1.409.333</u>	<u>1.358.050</u>

De vorenstaande tabel is een saldering van enerzijds de financiering van de lopende onderhoudsprojecten (m.a.w. de projectdebiteuren) en anderzijds de nog uit te voeren werkzaamheden. Hierna volgt de specificatie:

De afronding van vijf (restaurant)projecten en het nieuwe onderhoudsproject van 27 kerken (SIM 20) zijn in de nog uit te voeren werkzaamheden verwerkt.

Lopende onderhoudsprojecten

(bedragen x €)

	31-12-2022			31-12-2021		
	<i>openstaande projectdebiteuren</i>	<i>nog uit te voeren werkzaamheden</i>	<i>saldering</i>	<i>openstaande projectdebiteuren</i>	<i>nog uit te voeren werkzaamheden</i>	<i>saldering</i>
<i>Onderhoudsprojecten</i>	1.325.841	2.154.930	829.089	835.087	1.536.257	701.170
<i>Overige projecten</i>	292.298	872.542	580.244	469.487	1.126.366	656.880
<i>Totaal</i>	<u>1.618.139</u>	<u>3.027.472</u>	<u>1.409.333</u>	<u>1.304.574</u>	<u>2.662.624</u>	<u>1.358.050</u>

De tabel laat zien dat zowel voor de groep *lopende onderhoudsprojecten* (BRIM/SIM) alsook voor de groep *overige projecten* de saldering positief verloopt: voor de projectuitvoering zijn meer dan voldoende liquide middelen binnengekomen om het tempo van de uitgaven / bestedingen te kunnen accommoderen. Er wordt gewerkt aan tijdige invordering van de gedane toezeggingen voor de projecten.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

(bedragen x €)

	31-12-2022	31-12-2021
Aflossingen komend jaar op langlopende leningen	64.600	64.600
Crediteuren	205.002	79.830
Reservering vakantieuitkering	13.024	8.171
Reservering vakantieuitkering - soc. lasten	2.575	1.604
Te betalen salarissen	222	
Loonheffingen en sociale premies	22.954	16.746
Premie pensioenverzekering	-	0
Vooruitontvangen donaties en overige bedragen	24.180	31.444
Overige schulden en overlopende passiva	43.099	42.346
<i>Totaal kort lopende schulden en overlopende activa</i>	<u>375.656</u>	<u>244.741</u>

Huurovereenkomsten

Er is gezamenlijk met drie andere huurders een huurovereenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten voor Emmakade 59 te Leeuwarden, eerste etage oostvleugel. Op 31 december 2022 bedroeg de jaarlijkse huur voor de stichting AFT € 22.841. Op 1 april 2023 wordt een huurverhoging toegepast. Daarnaast heeft één van de gezamenlijke huurders de huur opgezegd, waardoor de huurkosten voor de overblijvende partijen stijgen naar € 28.155. Bestuur en directie overwegen een andere locatie te zoeken.

Er is een huurovereenkomst tot en met jaareinde (met automatische verlenging) voor opslagruimte in Dokkum. De jaarhuur bedraagt € 6.500.

Voor de kopieermachine neemt de stichting deel in een gezamenlijke overeenkomst (met collega-instellingen in het kantoor Emmakade 59 te Leeuwarden) met de leverancier, welk contract in 2020 is vernieuwd.

Meerjarige schenkingen

Aan de stichting worden meerjarige schenkingen gedaan; een deel daarvan geschiedt via notariële schenkingsaktes, een ander deel via zgn. *overeenkomsten periodieke giften in geld* (model van de Belastingdienst). In beide gevallen wordt veelal aangegeven dat de schenking eindigt bij overlijden. Dat laatste maakt dat de schenking niet als vordering op de balans verwerkt wordt. Ultimo 2022 gaat het om een uitstaand bedrag van € 117.525 voor 2023; en om € 139.310 voor de periode vanaf 2024.

6. TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2021

BATEN

In de eerste tabel wordt een samenvatting gegeven van de baten op hoofdlijnen. Daarna worden de diverse onderdelen nader toegelicht.

Baten	(bedragen x €)	
	2022	2021
Baten uit eigen fondsenwerving	937.380	1.513.305
Dekking voor onderhoud / restauraties	774.536	511.710
Subsidie Provincie Fryslân	286.596	282.500
Inkomsten uit eigen bezit	231.823	135.838
Overige baten	44.010	33.875
<i>Totaal van de baten</i>	<u>2.274.345</u>	<u>2.477.227</u>

Baten uit eigen fondsenwerving	(bedragen x €)	
	2022	2021
Bijdragen van donateurs	110.001	116.276
Nalatenschappen en legaten	588.826	895.442
Giften - algemeen	70.273	38.443
Giften - met bestemming	143.632	457.521
Giften - Jubileum 50 jaar SAFT	139	772
Opbrengsten projecten i.c.m. derden	19.758	
Overige baten	4.752	4.851
<i>Totaal van de baten</i>	<u>937.380</u>	<u>1.513.305</u>

Bijdragen van donateurs

De stichting mocht mooie bijdragen van donateurs noteren van € 110.001. Het aantal donateurs ontwikkelde zich in het jaar 2022 als volgt:

	<i>Aantal 2022</i>	<i>Aantal 2021</i>
Stand per 1 januari	4.214	4.221
Opzeggingen	205	199
Nieuwe aanmeldingen	87	192
Stand per 31 december	4.096	4.214

Nalatenschappen en legaten

Aan baten uit nalatenschappen en legaten is € 588.826 opgenomen. Hieronder zijn nog niet ontvangen bedragen maar te verwachten baten van € 503.698 opgenomen.

Giften met bestemming

Door een eenmalige bijzondere gift zijn de 'giften – algemeen' hoger uitgevallen dan vorig jaar.

Onder de 'giften - met bestemming' zijn twee bijzondere giften binnengekomen voor onderhoud van de kerken van Buitenpost en Weidum van respectievelijk € 40.000 en € 64.600.

Voor het wekken van de publieke belangstelling voor de monumentale kerken zijn een aantal initiatieven ontwikkeld. Voor de bekostiging daarvan hebben derden € 19.758 bijgedragen. Hierdoor konden en kunnen 'expedities' voor volwassenen en kinderen langs kerken plaatsvinden. Daarnaast wordt bezinningstoerisme langs de kerken opgezet en werd een expositie in de kerk van Baaium georganiseerd.

Dekking voor lopende onderhoudsprojecten / restauraties (bedragen x €)

	2022	2021
Lopende onderhoudsprojecten (BRIM/SIM)	431.456	309.339
Overige projecten	343.080	202.371
<i>Totaal van de dekking</i>	<u>774.536</u>	<u>511.710</u>

Subsidie Provincie Fryslân (bedragen x €)

	2022	2021
Budgetsubsidie Provincie Fryslân	286.596	282.500
<i>Totaal subsidie provincie Fryslân</i>	<u>286.596</u>	<u>282.500</u>

Het betreft hier de boekjaarsubsidie, de tweede van de vierjaarperiode 2021-2024. De subsidie is gerelateerd aan een aantal exploitatiekosten van de werkorganisatie SAFT.

Inkomsten uit eigen bezit (bedragen x €)

	2022	2021
Verhuuropbrengsten en overig	215.827	121.713
Grafrechten	15.996	14.125
<i>Totaal inkomsten uit eigen bezit</i>	<u>231.823</u>	<u>135.838</u>

Het betreft hier de jaarlijkse verhuuropbrengsten van de plaatselijke commissies, zoals voor kerkdiensten en culturele activiteiten. Na de coronatijd moesten de plaatselijke commissies (PC's) in de loop van 2022 de draad weer zien op te pakken. De opbrengsten van € 215.827 liggen boven het niveau van vóór corona. Gesteld kan worden dat de meeste PC's geslaagd zijn in het terughalen van de eigen doelgroepen. Het bestuur is hen hier zeer erkentelijk voor.

Via het beheer van de begraafplaatsen van de stichting worden o.a. grafrechten geïnd als onderdeel van de eigen inkomsten. Vanwege de diversiteit in afkoopregelingen kunnen jaarlijks fluctuaties optreden.

LASTEN

Besteed aan doelstellingen

(bedragen x €)

	2022	2021
Lopende onderhoudsprojecten (BRIM/SIM)	431.456	309.339
Onderhoud overige projecten	343.080	202.371
Eigen bijdrage aan financiering projecten	307.234	234.984
Exploitatie eigen bezit	217.535	175.212
Totaal besteed aan doelstellingen	<u>1.299.305</u>	<u>921.906</u>

Lopende onderhoudsprojecten (BRIM/SIM)

(bedragen x €)

	2022	2021
SIM-10 (2017-2022)	178.586	201.919
SIM-11 (2018-2023)	56.009	53.621
SIM-12 (2019-2024)	35.227	28.500
SIM-14 (2020-2025)	45.379	3.535
SIM-15 (2019-2024)	641	1.032
SIM-16 (2017-2022)	42.546	1.307
SIM-17 (2021-2026)	18.224	18.312
SIM-18 (2021-2026)	29.672	1.112
SIM-19 (2021-2026)	25.171	0
SIM-20 (2023-2028)		
	<u>431.456</u>	<u>309.339</u>

Een SIM-subsidie (SIM=subsidieregeling instandhouding rijksmonumenten van het rijk) wordt toegekend voor het onderhoud over een periode van 6 jaren. Bij een dergelijk subsidieverzoek wordt voor verschillende kerken tegelijkertijd subsidie voor onderhoud aangevraagd, gedifferentieerd per kerk mede afhankelijk van de behoefte. Dat houdt in dat er per kalenderjaar verschillen kunnen optreden in de onderhoudsbestedingen. Ook worden er werkzaamheden van kerken geclusterd uitgevoerd.

Het onderhoudswerk vallend onder SIM-10 en SIM-16 werd in 2022 afgerond.

Onderhoud overige projecten

(bedragen x €)

	2022	2021
Koarnjum - restauratie toren	0	1.074
Jelsum - achterst. Onderh.	0	6.534
Gaast - keuken en toilet	0	0
Wânswert - keuken en toilet	48.986	3.430
Wânswert - achterstallig onderhoud	0	0
Wânswert - begraafplaats	0	39.131
Augsbuurt - restauratie	0	113.064
Weidum - restauratie	4.487	0
Weidum - keuken en toilet	0	0
Baaium - orgelrestauratie	114.804	12.480
Ferwâlde - restauratie	124.649	5.311
Jorwert - inrichting	0	21.347
Harich - pantry	0	0
Jorwert - dakrestauratie	0	0
Lichtaard - verbouwing	50.155	0
	<u>343.080</u>	<u>202.371</u>

De restauratie van het orgel in Baaium is klaar. De restauratie van de kerk van Ferwâlde is afgerond. Naast diverse kleinere onderhoudsprojecten wordt er in 2023 gewerkt aan de restauratie van Weidum.

Eigen bijdrage aan financiering projecten

	2022	2021
<u>Lopende onderhoudsprojecten BRIM/SIM</u>		
BRIM 3 (nacalculatie)	0	-15.326
BRIM 8	-4.711	0
SIM 10	-22.845	0
SIM 11	0	0
SIM 13	0	0
SIM 14	0	0
SIM 16 - Weidum	-32.356	54.282
SIM 17	0	0
SIM 19 - Harich	0	26.775
SIM 20	315.866	
sub-totaal BRIM/SIM	255.954	65.731
<u>Overige projecten</u>		
Gaast - keuken en toilet	0	0
Cornjum - rest. Toren	-543	0
Jelsum - acht. ond.	-1.851	0
Jorwert - inrichting	0	30.500
Jorwert - dakrestauratie	-24.665	127.803
Harich - pantry	0	25.000
Augsbuurt (restauratie)	5.616	-10.875
Ferwâlde	-14.596	0
Weidum (acht. onderh.)	87.319	7.801
Weidum (overig VR)	0	0
Baaium (orgel)	0	-61.976
Lichtaard (verbouwing)	0	51.000
	51.280	169.253
Totaal	307.234	234.984

De lasten-groep 'eigen bijdrage aan financiering projecten' regelt via de exploitatierekening de geldstroom uit het eigen vermogen naar de dekking van de lopende onderhoudsprojecten. Deze verwerkingsmethode vloeit voort uit het principe dat aangegane verplichtingen voor deze projecten volledig moeten worden afgedekt in het boekjaar waarin ze bekend worden.

Voor het onderhoud in de komende zes jaar van 27 kerken (SIM-20) moest € 315.866 aan eigen middelen worden ingezet. Voor het achterstallig onderhoud in Weidum wordt met € 87.319 bijgedragen.

Door afronding van diverse projecten, waar niet alle geplande middelen werden besteed, vielen diverse kleinere posten vrij voor toevoeging aan de eigen middelen. Voor de dakrestauratie in Jorwert is in 2022 alsnog een bedrag aan giften binnengekomen van € 24.665,=.

Enig onderhoud, dat verantwoord kon worden uitgesteld in de vorige subsidieronde van SIM 10, is doorgeschoven naar SIM 20 voor het onderhoud van dezelfde 27 kerken. Deze SIM 10 was grotendeels met

externe fondsen gefinancierd. Een bedrag van € 96.444,- van deze financiering kon worden doorgeschoven naar de SIM 20, waardoor de eigenbijdrage van de stichting op dit onderhoudsplan beperkt kon blijven tot € 315.866,-.

Exploitatie eigen bezit

	2022	2021
Verzekeringspremies	37.278	19.010
Verwarming, verlichting, water	60.179	29.022
Onderhoud / niet subsidiabel	25.774	56.909
Overige kosten pc's	89.310	67.018
overige kosten centraal	0	0
Onderhoud begraafplaatsen	4.994	3.253
	<u>217.535</u>	<u>175.212</u>

Voor 2022 werden forse premiestijgingen door de verzekeraar aangekondigd. Ondanks de overgang naar een andere verzekeraar kon een stijging tot € 37.278 niet worden voorkomen.

Vanwege de prijsstijgingen voor gas en elektra is aan alle Plaatselijke Commissies (PC's) gevraagd om het stookregiem in de kerkgebouwen aan te passen. Mede daardoor zijn de kosten niet verveelvoudigd ten opzichte van voorgaande jaren.

De regel *Overige kosten pc's*, feitelijk de kosten van lokale activiteiten, is gestegen tot € 89.310. Dit is in lijn met de gestegen opbrengsten.

Werving baten

(bedragen x €)

	2.022	2.021
PR, werving en educatie	96.548	104.325
Publicaties	<u>33.618</u>	<u>34.978</u>
Totaal werving baten	<u>130.166</u>	<u>139.303</u>

Het onderdeel **Werving van baten** kent twee onderdelen: *PR, werving en educatie* en *Publicaties*. Specificaties daarvan volgen hierna.

PR, werving en educatie

	2022	2021
Openingen, evenementen	3.252	8.912
Jubileum 2020	26.147	20.019
Impresariaat	16.085	15.329
Educatie	99	1.850
Werving fondsen en donateurs	11.581	7.122
Website	9.727	4.923
Overige propagandakosten	13.681	8.546
Communicatie	15.976	37.624
Totaal PR,werving en educatie	96.548	104.325

Onder de post 'jubileum 2020' vallen o.a. de kosten voor een jubileumuitgave van het boek "Alde tsjerken, nije lûden".

Voor communicatie is niet langer gebruik gemaakt van derden. Medio 2022 is een parttime medewerker gezocht. Daardoor zijn de communicatiekosten lager, maar stijgen de personeelskosten.

Publicaties

	2022	2021
Magazine	15.307	16.534
Verzendkosten en handling	12.359	15.745
Redactiekosten	5.952	2.699
Totaal publicaties	33.618	34.978

In 2022 is geen extra dik magazine verstuurd. Daardoor zijn de verzendkosten lager dan vorig jaar.

Beheer en administratie

(bedragen x €)

	2022	2021
Personeelskosten	493.068	415.146
Huisvesting	36.794	33.938
Afschrijvingskosten	6.966	13.335
Bestuurskosten	13.446	19.016
Adviseurskosten	37.892	65.393
Overige kosten	84.392	46.902
Totaal beheer en administratie	672.558	593.729

Personeelskosten

(bedragen x €)

	2022	2021
Lonen en salarissen	347.922	300.988
Sociale lasten	48.200	42.943
Pensioenpremies	30.042	23.634
Reis- en verblijfkosten	14.445	7.772
Ziekteverzuimverzekering	35.484	20.363
Cursussen en opleidingen	968	23.087
Overige personeelskosten	2.654	8.827
Ingeleend personeel	5.882	3.008
Uitkeringen ziekteverzuimverzekering	-189	0
Bijzondere B&L personeel	3.647	-18.861
Werkkostenregeling	4.013	3.386
Totaal personeelslasten	493.068	415.146

Bij de stichting zijn per 31 december 2022 6,1 fte aan medewerkers in dienst. De gemiddelde bezetting over 2022 was 5,63 fte. Ultimo 2021 was er een bezetting van 5,02 fte. De personeelskosten zijn hoger dan begroot, mede doordat communicatiewerkzaamheden niet meer worden uitbesteed, maar uitgevoerd door nieuw aangenomen personeel. Een deel van de hogere kosten ad € 38.500 wordt uit fondsen gedekt. Het betreft werkzaamheden voor opname van de kerkinventarissen en jubileumactiviteiten.

Door een na-verrekening zijn de kosten voor de ziekteverzuimrekening hoger dan in 2021.

De kosten voor cursussen en opleidingen is lager dan in 2021, doordat toen vooruitbetalingen zijn gedaan.

Adviseurskosten

2022

2021

Accountantskosten	21.133	16.335
Advocaatkosten	1.934	5.660
Overige inhuur derden	14.826	43.397
Totaal huisvestingskosten	37.892	65.393

De accountantskosten zijn afgerond € 5.000 hoger dan in het jaar 2021. Hierbij is inbegrepen een voorziening voor de accountantsverklaring voor de SIM-10 subsidieverstreking.

De inhuur van derden in 2022 betreft het inzetten van een deskundige op het gebied van fondswerving. Ten opzichte van het voorgaande jaar wordt minder gebruik gemaakt van inzet van derden; werkzaamheden worden zo veel mogelijk uitgevoerd door eigen personeel.

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

Saldo financiële baten en lasten	(bedragen x €)	
	2022	2021
Ontvangen dividend	9.829	21.786
Koersresultaat beleggingen	-400.599	286.991
Waarderesultaat grond	200.566	-220.322
Pacht	74.116	58.387
Rente	-22.641	-13.447
<i>Totaal baten uit beleggingen</i>	<u>-138.729</u>	<u>133.395</u>

In 2022 is minder opbrengst uit dividend gerealiseerd. De Nieuwe Meewindparken en beleggingen hebben minder gerendeerd.

Het *koersverlies op beleggingen* betreft het verlies op de aangehouden en gekochte aandelen/obligaties en het verlies bij de verkoop van de hoger risico dragende beleggingen ten opzichte van de boekwaarde ultimo 2021.

Op *grond* is een waardevermeerdering van € 200.566 ingeboekt vanwege de toepassing van de vigerende regels (zie ook de toelichting bij de materiële vaste activa op pagina 11). De prijsstijging per hectare veroorzaakt de toename in waarde.

De *pachtinkomsten* stijgen in vergelijking met 2021; dit heeft te maken met het feit dat de pacht van landerijen rondom Wolsum in 2022 nu voor een vol jaar geïnd zijn.

Over de geldmiddelen die in 2022 bij banken stonden moest bijna twee maal zoveel rente worden betaald.

Statutaire regeling betreffende de jaarstukken

Statuten d.d. 2 april 2000, artikel 12:

Lid 1: het boekjaar van de stichting is gelijk aan het kalenderjaar.

Lid 2: bij het einde van een boekjaar worden de boeken van de Stichting afgesloten en worden daaruit door de zorg van de penningmeester een balans, een staat van baten en lasten, een en ander met toelichting, opgemaakt.

Lid 3: Binnen zes maanden na het einde van het boekjaar, behoudens verlenging van deze termijn door het Algemeen bestuur, worden deze jaarstukken, voorzien van een rapport van een door het Dagelijks Bestuur aan te wijzen accountant, aan de leden van het Algemeen Bestuur aangeboden en door het Algemeen Bestuur in de eerstvolgende vergadering behandeld. Het Algemeen Bestuur is te allen tijde bevoegd een deskundige ten koste van de Stichting aan te wijzen ter naziening en controle van de jaarstukken.

Lid 4: In de vergadering ter behandeling van de jaarstukken brengt het Dagelijks Bestuur tevens verslag uit over het door hem gevoerde bestuur over het betreffende boekjaar.

Lid 5: Ongewijzigde vaststelling door het Algemeen Bestuur van de jaarstukken geldt als décharge voor de penningmeester voor de uit de stukken blijkende handelingen. Goedkeuring van het verslag van het Dagelijks Bestuur door het Algemeen Bestuur strekt het Dagelijks Bestuur tot décharge voor hetgeen uit dit verslag blijkt.

Lid 6: In elke vergadering van het Algemeen Bestuur brengt het Dagelijks Bestuur voorlopig verslag uit van het verrichte sedert de vorige vergadering van het Algemeen Bestuur.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

In de staat van baten en lasten is na de berekening van het exploitatiesaldo de verwerking van dit saldo in het eigen vermogen aangegeven. De jaarrekening is opgesteld na de hiervoor genoemde verwerking van het saldo van baten en lasten.

Controleverklaring

Voor de controleverklaring wordt verwezen naar het rapport op de hierna volgende pagina's.

Overzicht van bijlagen

Na de controleverklaring is als bijlage opgenomen een *Overzicht Kerkgebouwen, klokkenstoelen* (bijlage 1).

Verklaring van het bestuur

Hiermee verklaart het Algemeen Bestuur van de Stichting Alde Fryske Tsjerken te Leeuwarden, dat de jaarrekening 2022 van de genoemde Stichting is opgemaakt in overeenstemming met ter zake vastgestelde richtlijnen en strekt tot décharge van het Dagelijks Bestuur.

De voorzitter, dhr. drs. H. ten Hoeve

De secretaris, dhr. ing. M. Weerd

Leeuwarden, d.d. 8 juni 2023

Stichting Alde Fryske Tsjerken
T.a.v. Het bestuur
Postbus 137
8900 AC LEEUWARDEN

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Alde Fryske Tsjerken te Leeuwarden gecontroleerd. Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Alde Fryske Tsjerken per 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2022;
2. de staat van baten en lasten over 2022; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Alde Fryske Tsjerken zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze

controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

LEEUWARDEN, 8 juni 2023

Omnyacc In Control B.V.

drs. S.G.J. van der Stoop RA

BIJLAGE 1

Overzicht Kerkgebouwen, klokkenstoelen

#	RM-nr	Monumentnaam	Omschrijving zelfstandig onderdeel	Jaar van overname	Verzekerde waarde 01-01-2023 (opstal + inventaris)		Staat van onderhoud	SIM-cluster (periode uitvoering)
01	23752	Augsbuurt #	Kerk	1971	€	1.293.000	Goed	SIM-20 (2013-2028)
02	15615	Ginnum	Kerk en toren	1972	€	1.671.100	Goed	SIM-20 (2013-2028)
03	15633	Lichtaard	Kerk en toren	1972	€	1.762.600	Redelijk	SIM-20 (2013-2028)
04	11698	Sibrandahûs #	Kerk en dakruiter	1973	€	2.363.800	Goed	SIM-20 (2013-2028)
05	21179	Schurega	Kerk	1973	€	1.868.500	Goed	SIM-20 (2013-2028)
06	28581	Blessum #	Kerk, toren	1975	€	3.209.200	Redelijk	SIM-20 (2013-2028)
07	8483	Britswert	Kerk en toren	1975	€	3.479.200	Goed	SIM-20 (2013-2028)
08	21180	Katlijk	Kerk	1975	€	2.336.100	Redelijk	SIM-20 (2013-2028)
09	38851	Terband	Kerk en dakruiter	1975	€	2.876.100	Goed	SIM-20 (2013-2028)
10	15850	Boer	Kerk en toren	1975	€	2.104.300	Goed	SIM-20 (2013-2028)
11	15878	Zweins	Kerk en dakruiter	1975	€	2.842.000	Goed	SIM-20 (2013-2028)
12	15862	Peins	Kerk en dakruiter	1975	€	3.228.100	Redelijk	SIM-20 (2013-2028)
13	15867	Schalsum	Kerk en toren	1975	€	3.626.900	Goed	SIM-20 (2013-2028)
14	8470	Bears	Kerk en toren	1975	€	4.744.100	Goed	SIM-11 (2018-2023)
15	24531	Hijum	Kerk	1975	€	2.805.700	Redelijk	SIM-20 (2013-2028)
16	24529	Feinsum (Finkum)	Kerk	1975	€	2.933.700	Goed	SIM-20 (2013-2028)
17	31852	Kortezwaag	Kerk en dakruiter	1977	€	1.461.400	Redelijk	SIM-11 (2018-2023)
18	21198	Ter Idzard	Kerk en toren	1978	€	1.437.100	Goed	SIM-12 (2019-2024)
19	38694	Bornwird	Kerk	1979	€	1.403.300	Goed	SIM-12 (2019-2024)
20	13229	Goïngaryp	Kerk en klokkenstoel	1978	€	1.454.400	Goed	SIM-20 (2013-2028)
21	38730	Raard	Kerk	1979	€	1.191.000	Redelijk	SIM-12 (2019-2024)
22	28584	Boksum	Kerk en toren	1979	€	4.519.300	Goed	SIM-20 (2013-2028)
23	9511	Sint Jacobiparochie	Kerk en toren	1979	€	7.566.200	Goed	SIM-20 (2013-2028)
24	39822	Westhem #	Kerk en toren	1979	€	1.699.000	Goed	SIM-12 (2019-2024)
25	24525	Britsum	Kerk en toren	1980	€	4.126.900	Goed	SIM-20 (2013-2028)
26	15628	Hegebeintum	Kerk en toren	1982	€	3.392.400	Goed	SIM-20 (2013-2028)
27	28626	Wier	Kerk en toren	1983	€	2.819.400	Goed	SIM-11 (2018-2023)
28	39821	Uitwellingerga	Kerk en toren	1983	€	2.941.600	Goed	SIM-11 (2018-2023)
29	39320	Allingawier	Kerk en toren	1986	€	2.964.000	Goed	SIM-17 (2021-2026)
30	38866	Nijeholtwolde	Klokkenstoel	1993	€	155.600	Goed	
31	8494	Jorwert	Kerk en toren	1994	€	7.345.900	Goed	SIM-20 (2013-2028)
32	31862	Olterterp #	Kerk	1996	€	1.932.800	Goed	SIM-11 (2018-2023)
33	24519	Swichum	Kerk en toren	1998	€	2.637.200	Goed	SIM-20 (2013-2028)
34	31590	Oostrum	Kerk	2003	€	1.804.500	Redelijk	SIM-11 (2018-2023)
35	31575	Jouswier	Kerk	2003	€	1.287.000	Goed	SIM-11 (2018-2023)
36	15645	Westernijtsjerk	Kerk en toren	2005	€	3.471.900	Goed	SIM-20 (2013-2028)
37	38697	Foudgum	Kerk	2007	€	1.465.200	Goed	SIM-17 (2021-2026)
38	38700	Hantumhuizen	Kerk	2007	€	4.927.700	Goed	SIM 14 (2020-2025)
39	38707	Holwerd	Kerk	2008	€	6.910.100	Goed	SIM 14 (2020-2025)
40	33993	Rottevalle	Kerk en dakruiter	2011	€	1.858.800	Goed	SIM 14 (2020-2025)
41	20847	Haskerdijken	Kerk en toren	2012	€	1.547.000	Goed	SIM-20 (2013-2028)
42	9495	Sint Annaparochie	Kerk en toren	2012	€	6.986.700	Goed	SIM-17 (2021-2026)
43	33982	Kortehemmen	Kerk	2013	€	1.273.700	Goed	SIM-20 (2013-2028)
44	24511	Huizum #	Kerk en toren	2013	€	4.256.700	Goed	SIM-11 (2018-2023)
45	21528	Baaium	Kerk en toren	2014	€	4.278.000	Goed	SIM-20 (2013-2028)
46	516529	Dedgum	Kerk en toren	2014	€	2.618.400	Goed	SIM-11 (2018-2023)
47	31596	Wetsens	Kerk	2016	€	2.029.400	Goed	SIM-12 (2019-2024)
48	516539	Zurich	Kerk en toren	2017	€	2.197.700	Redelijk	SIM-12 (2019-2024)
49	515445	Koarnjum	Kerk en toren	2017	€	3.860.400	Goed	SIM-12 (2019-2024)
50	24537	Jelsum	Kerk en toren	2017	€	3.253.900	Goed	SIM-12 (2019-2024)
51	39343	Gaast	Kerk	2018	€	1.537.100	Goed	SIM-14 (2020-2025)
52	39340	Ferwoude	Kerk	2018	€	1.617.100	Goed	SIM-14 (2020-2025)
53	15643	Wânswert #	Kerk	2019	€	3.307.000	Goed	SIM-15 (2019-2024)
54	8518	Weidum	Kerk en toren	2020	€	6.318.500	Redelijk	SIM-17 (2017-2022)
55	7036	Bûtenpost	Kerk	2020	€	8.278.800	Goed	SIM-18 (2021-2026)
56	15924	Harich	Kerk	2021	€	3.112.600	Goed	SIM-19 (2021-2026)
					€	170.390.100		

kerkhof aanwezig